

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Kuipersstraat (Diksmuide, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K290
November 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	18
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	19
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	27
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	27
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	31
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	34
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	39
1.5	Synthese	42
2	Bibliografie.....	44

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 6: terreinprofiel en schematische weergave ophoging (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt);	20
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	22
Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2018 (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 16: Paleokaartje van de Westelijke Kustvlakte 4800-400 voor Christus. Plangebied bij benadering aangeduid met een rode ster (Bron: Baeteman, C. 2011. p.3.)	27
Figuur 17: Derde bedijkingsfase van de Westelijke Kustvlakte. De grijze zone is de zone die is ingedijkt in de 1e helft van de 12e eeuw. (Bron: Termote, J. 2011. p.20.).....	28
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	32

Figuur 22: Projectgebied aangeduid met groene ster op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: memory maps - 10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).	33
Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: memory maps - 10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	34
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	41

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

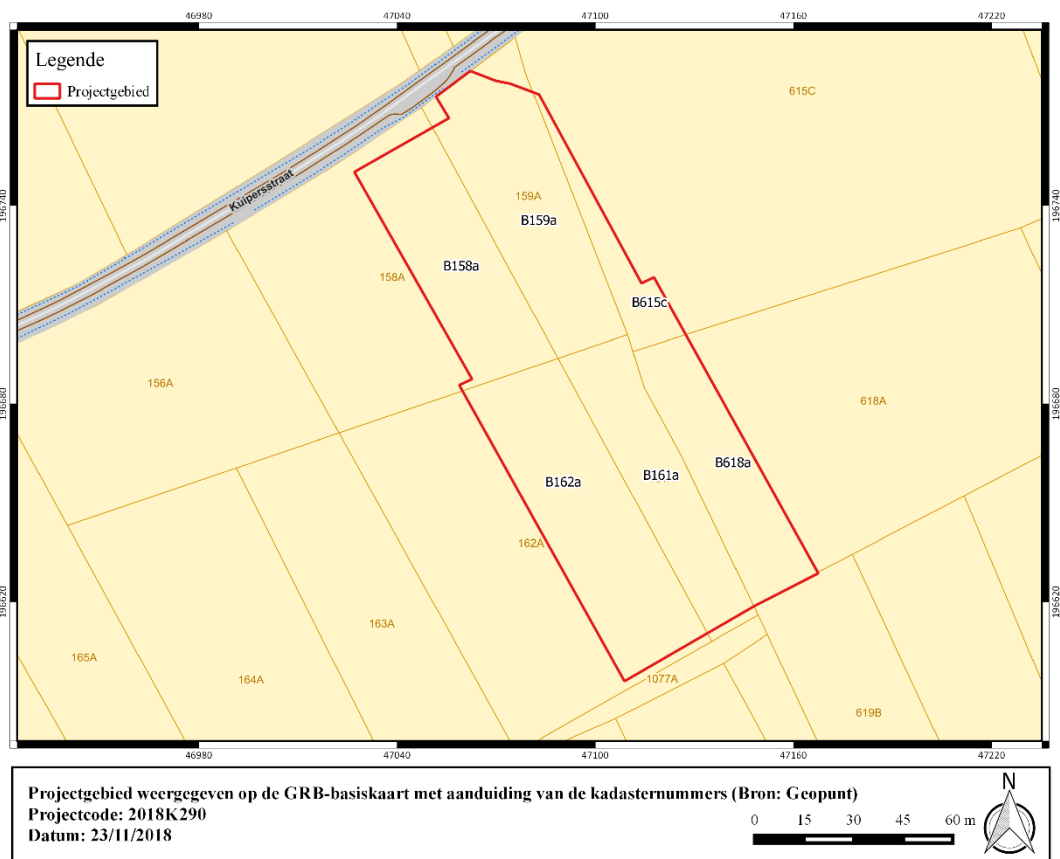
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

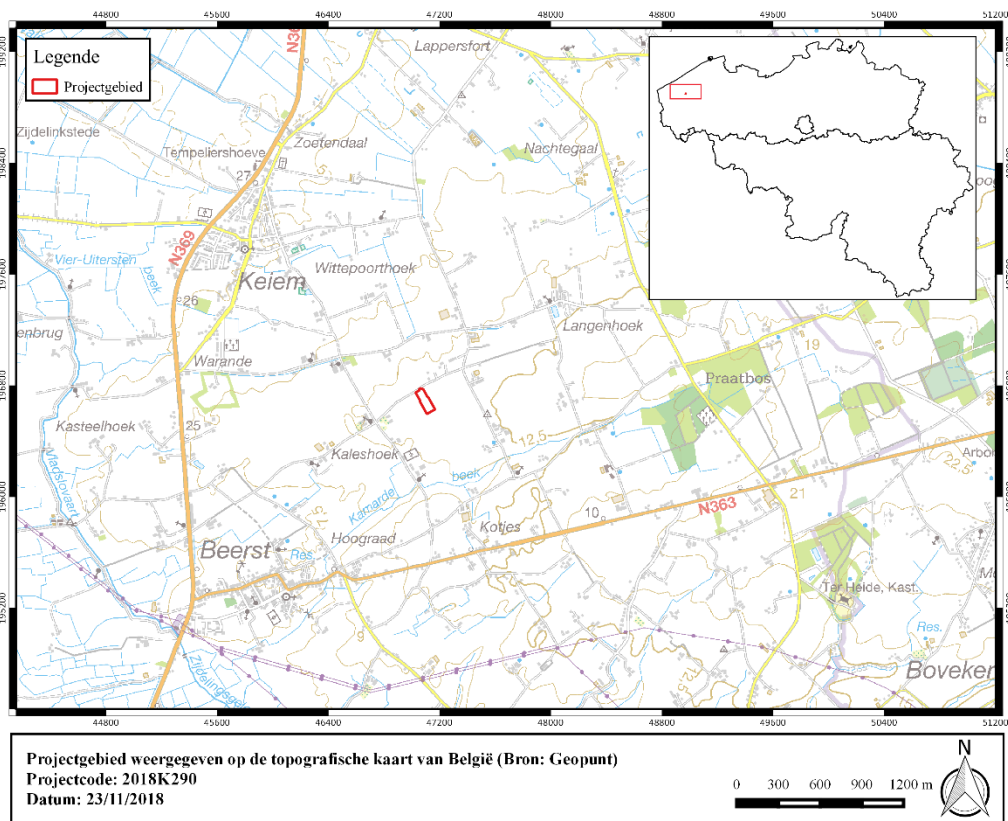
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	Beerst
	Postcode	8600
	Adres	Kuipersstraat 8600 Beerst
	Toponiem	Kuipersstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 46957$ $Y_{\min} = 196587$ $X_{\max} = 47239$ $Y_{\max} = 196783$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, Afdeling 4, Sectie B, nr's: 158a, 159a, 162a, 615c, 161a, 618a Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksoopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?
-

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als agrarisch gebied. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,2 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel juridisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever is op heden nog een eigenaar van de terreinen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Diksmuide Kuipersstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

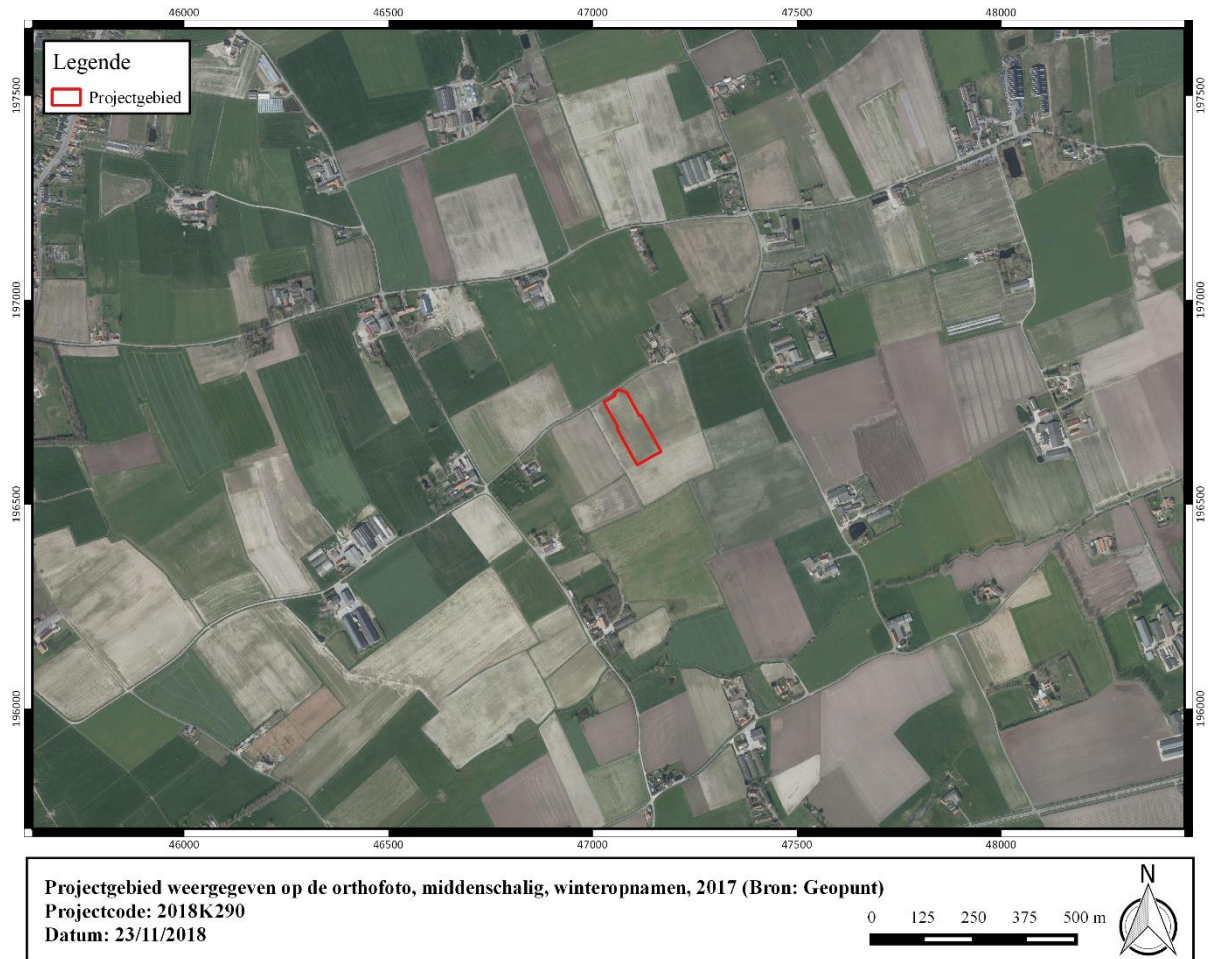
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Beerst, in de provincie West-Vlaanderen. Het plangebied situeert zich binnen ruraal gebied, ca. 1,7 kilometer ten zuidoosten van Keiem, en ca. 1,8 kilometer ten noordoosten van Beerst. Het plangebied grenst ten noorden aan de Kuipersstraat. De belendende percelen zijn in gebruik als akker.

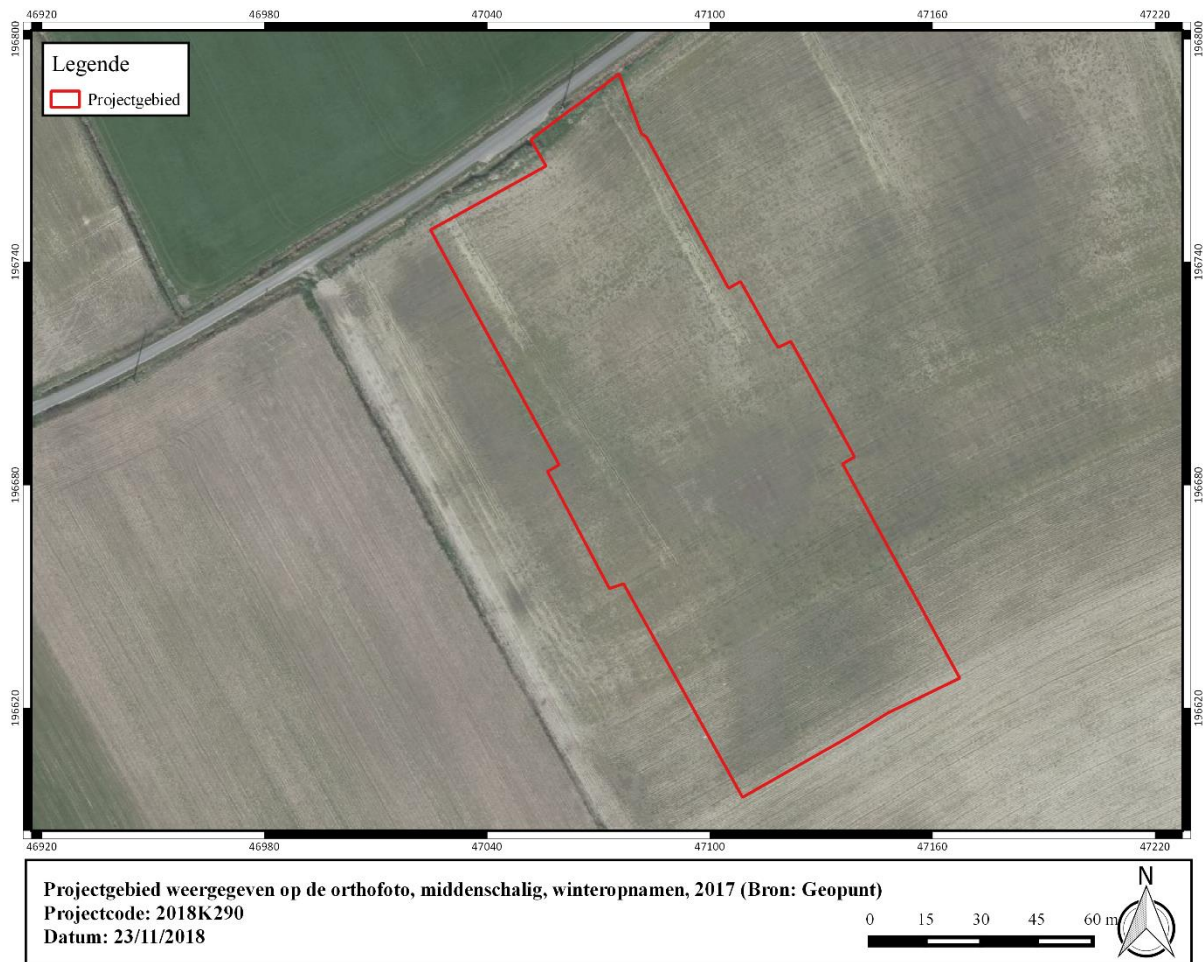
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,2 hectare.

Het plangebied is op heden integraal in gebruik als akkerland.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van twee pluimveestallen met bijhorende infrastructuur in de vorm van infiltratiezones, verharding, krenghuis en elektriciteitscabine.

Voor de realisatie zal een deel van het terrein worden opgehoogd tot een hoogte van 11,1 m TAW. Het noordelijk deel van het terrein situeert zich op heden op een hoogte van 10,6 m TAW, wat een ophoging impliceert van 50 cm. Vóór deze ophoging wordt de teelaarde afgegraven. Het centrale en zuidelijke deel van het plangebied situeren zich op heden reeds hoger. Hier zal de ophoging dus minder omvangrijk zijn.

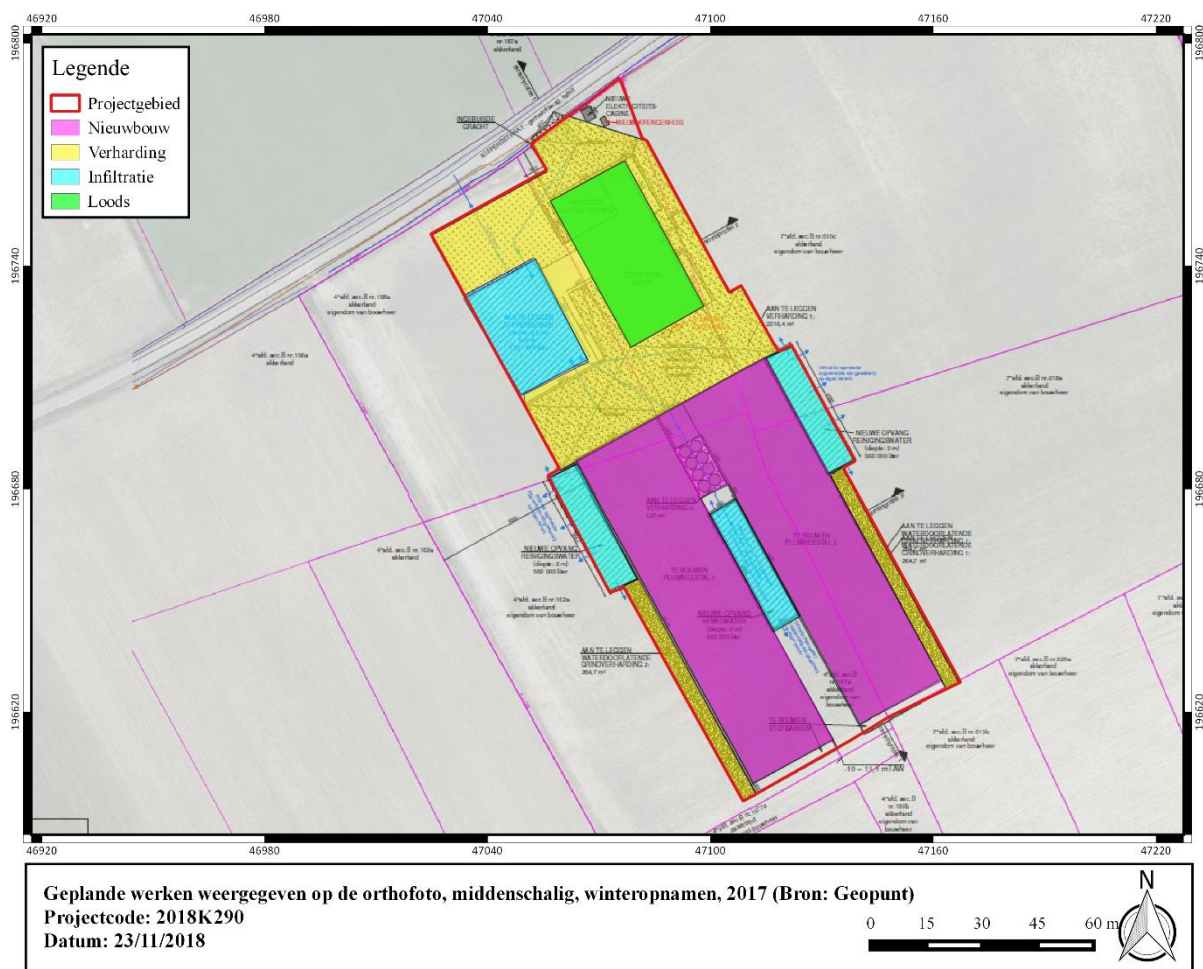
De bodemingrepen die hieronder zijn beschreven zijn relatief ten aanzien van het nieuwe maaiveld.

De bodemingrepen betreffen:

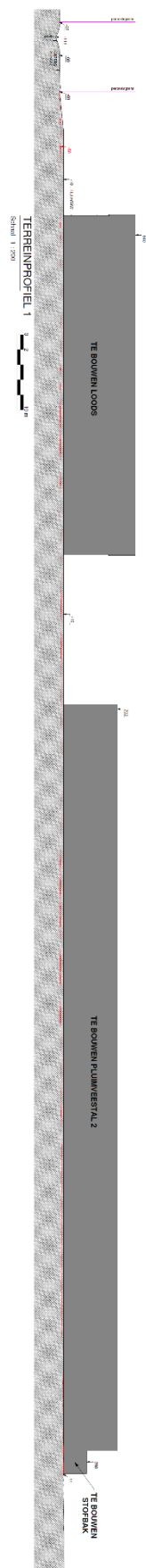
- De realisatie van twee met elkaar verbonden pluimveestallen over een oppervlakte van 5178 m². Deze stallen worden opgericht door middel van putfunderingen (ca. 1,5 meter op 1,5 meter) met een vloerplaat tot 35 cm-mv.
- De realisatie van een loods met in pandige bedrijfsunit over een oppervlakte van ca. 1015 m². Deze loods wordt tevens opgericht door middel van putfunderingen (ca. 1,5 meter op 1,5 meter) met een vloerplaat tot 35 cm-mv.
- Zones voor infiltratie reinigingswater en hemelwater over een oppervlakte van ca. 1485 m². Diepte van de bodemingreep is 2 – 2,5 m-mv.
- Verharding en graszone/tuinzone over een oppervlakte van 3637 m². Bodemingreep ca 35 cm-mv.
- De realisatie van een nieuwe elektriciteitscabine en krenghuis in het noordoostelijk deel van het plangebied.

Rekening houdende met het werfverkeer en de aanleg van de werfzones kan logischerwijs uitgegaan worden van het feit dat ook de (kleine) zone die zich buiten de footprint van de geplande werken situeert aan bodemverstoring onderhevig zal zijn. Daarom dient deze zone ook binnen het onderzoeksgebied opgenomen te worden.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

Figuur 6: terreinprofiel en schematische weergave ophoging (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

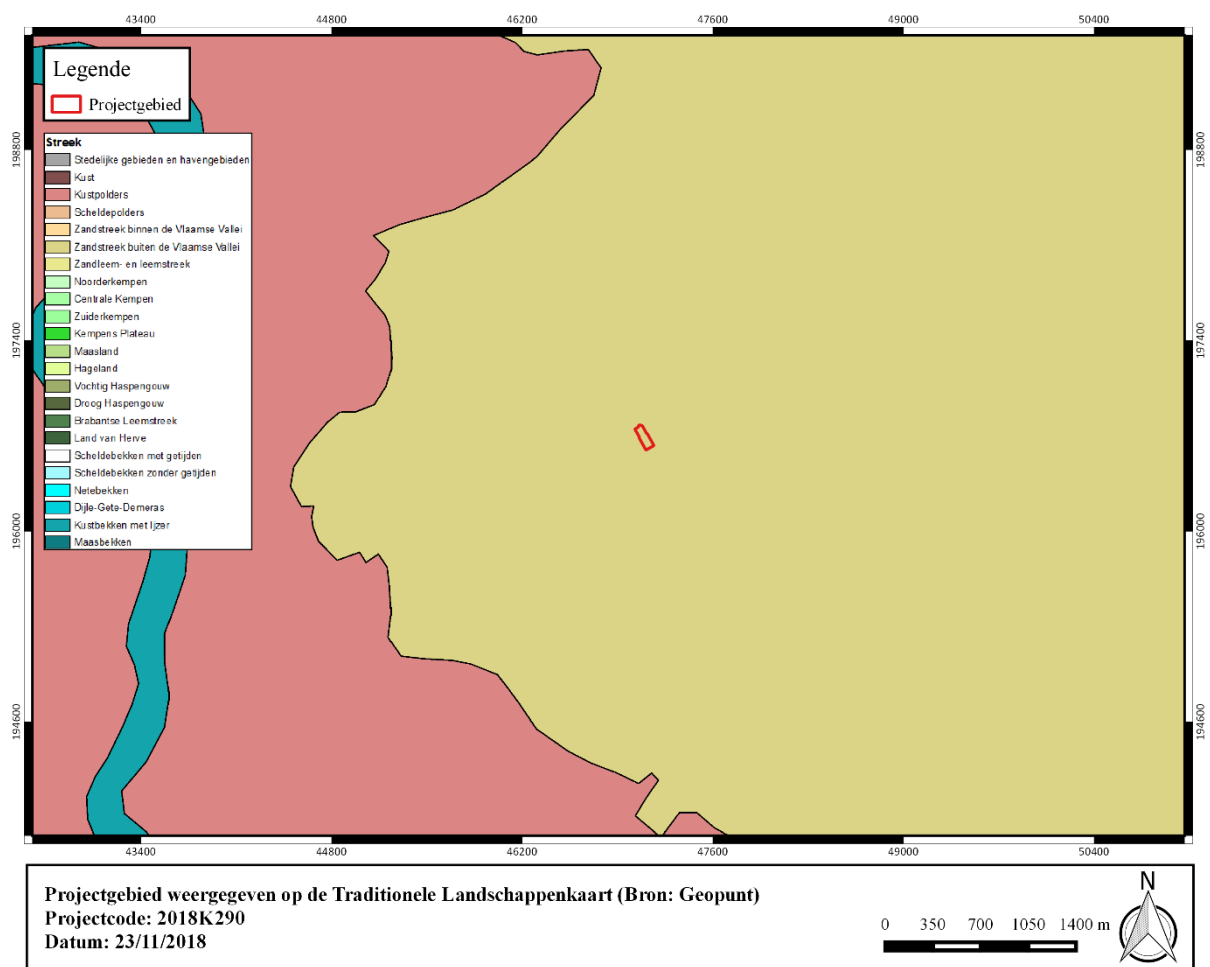
Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

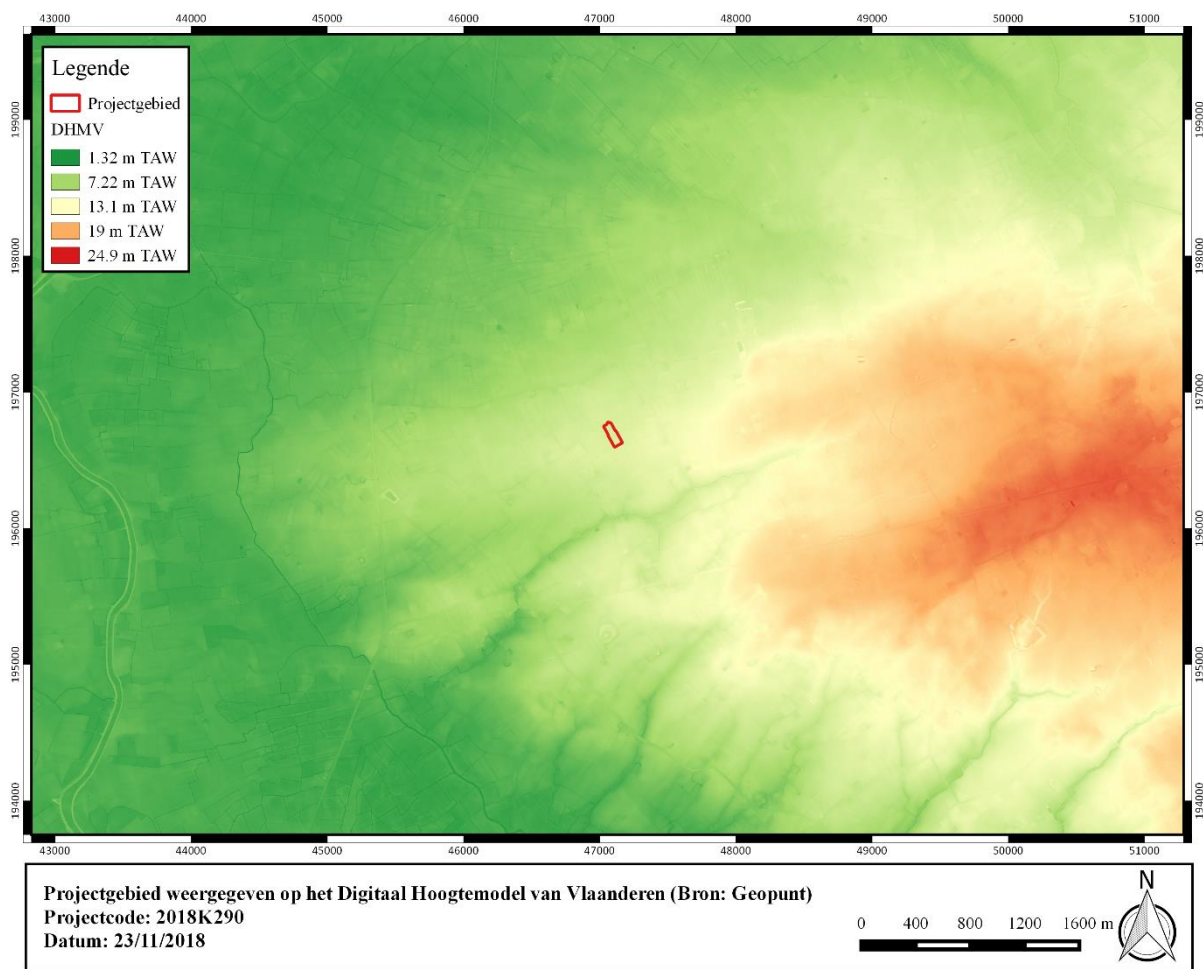
Het onderzoeksterrein situeert zich in de zandleem- en leemstreek.

Het plangebied is gelegen op een hoogte van 10.6 – 11.2 m TAW en loopt op in zuidoostelijke richting. Landschappelijk gezien is het terrein gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, op een westelijke uitloper van het plateau van Wijnendale. Verder westwaarts vatten de Kustpolders aan. Het plateau wordt ingesneden door verschillende beekvalleien die afwateren richting de Vladslovaart, onderdeel van het IJzerbekken. Een halve kilometer zuidwaarts van het plangebied ligt het alluvium van de Kamardebeek.

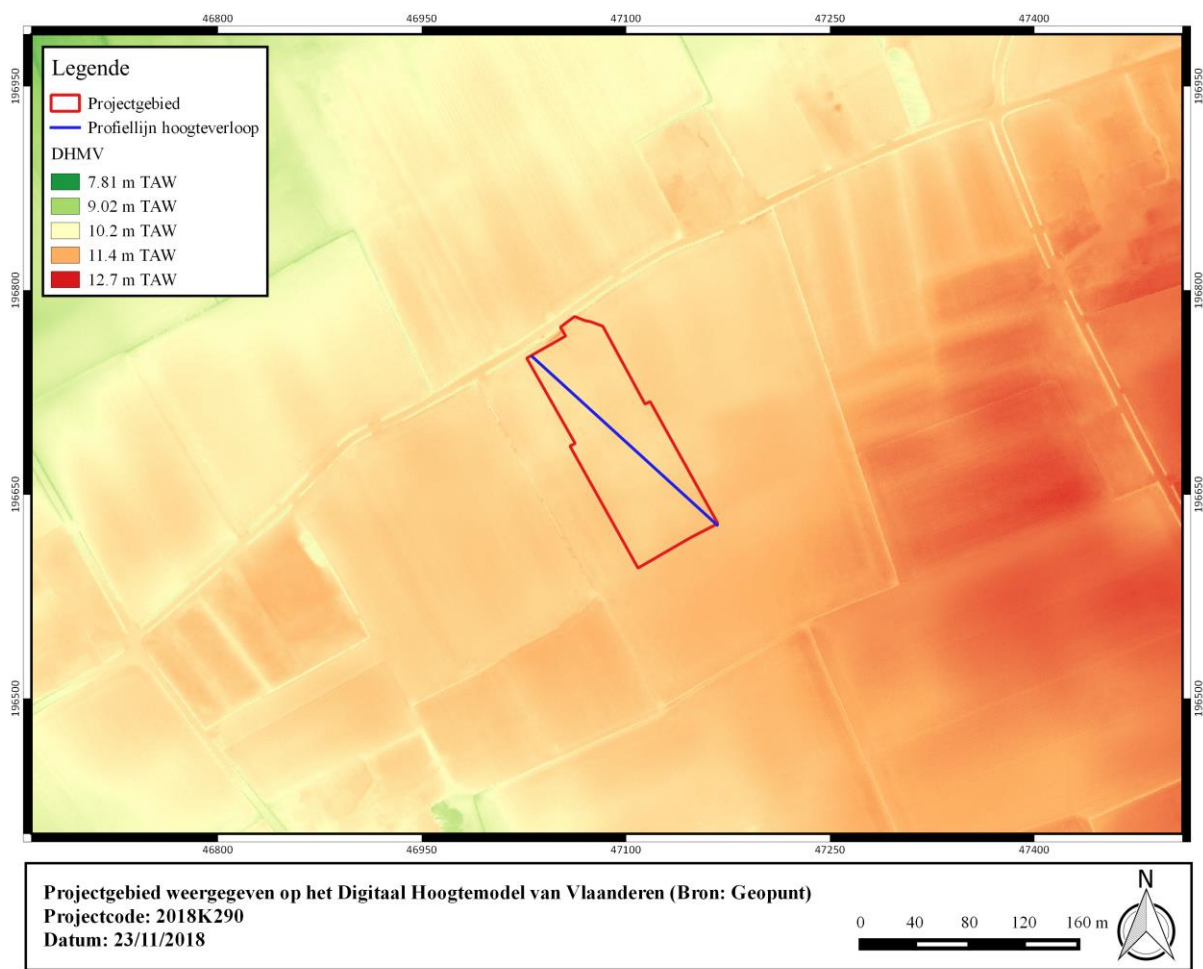

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

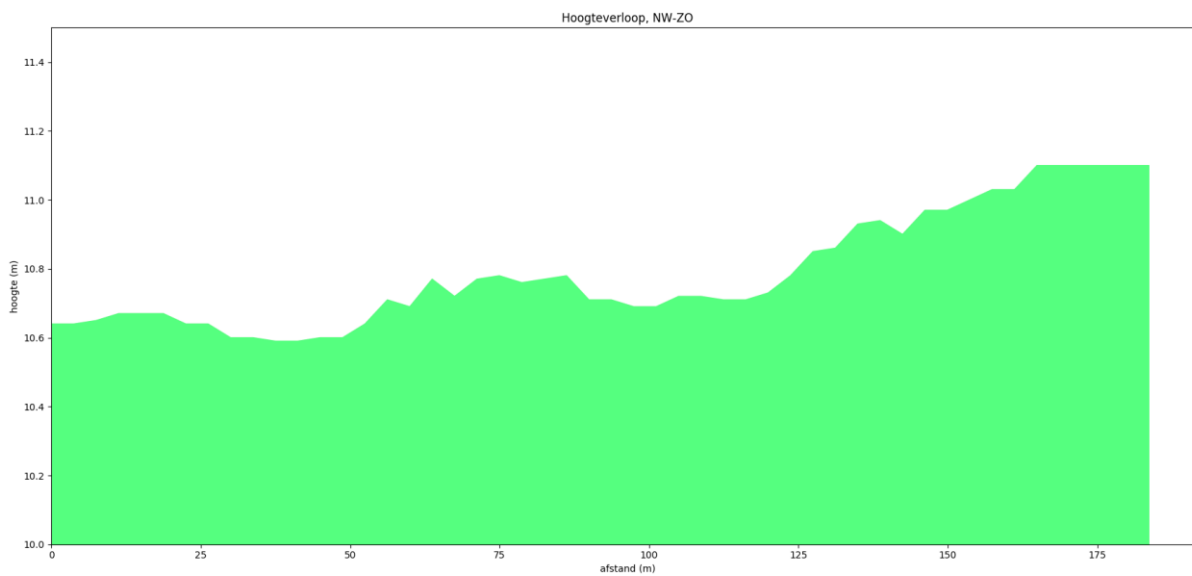

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt);

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

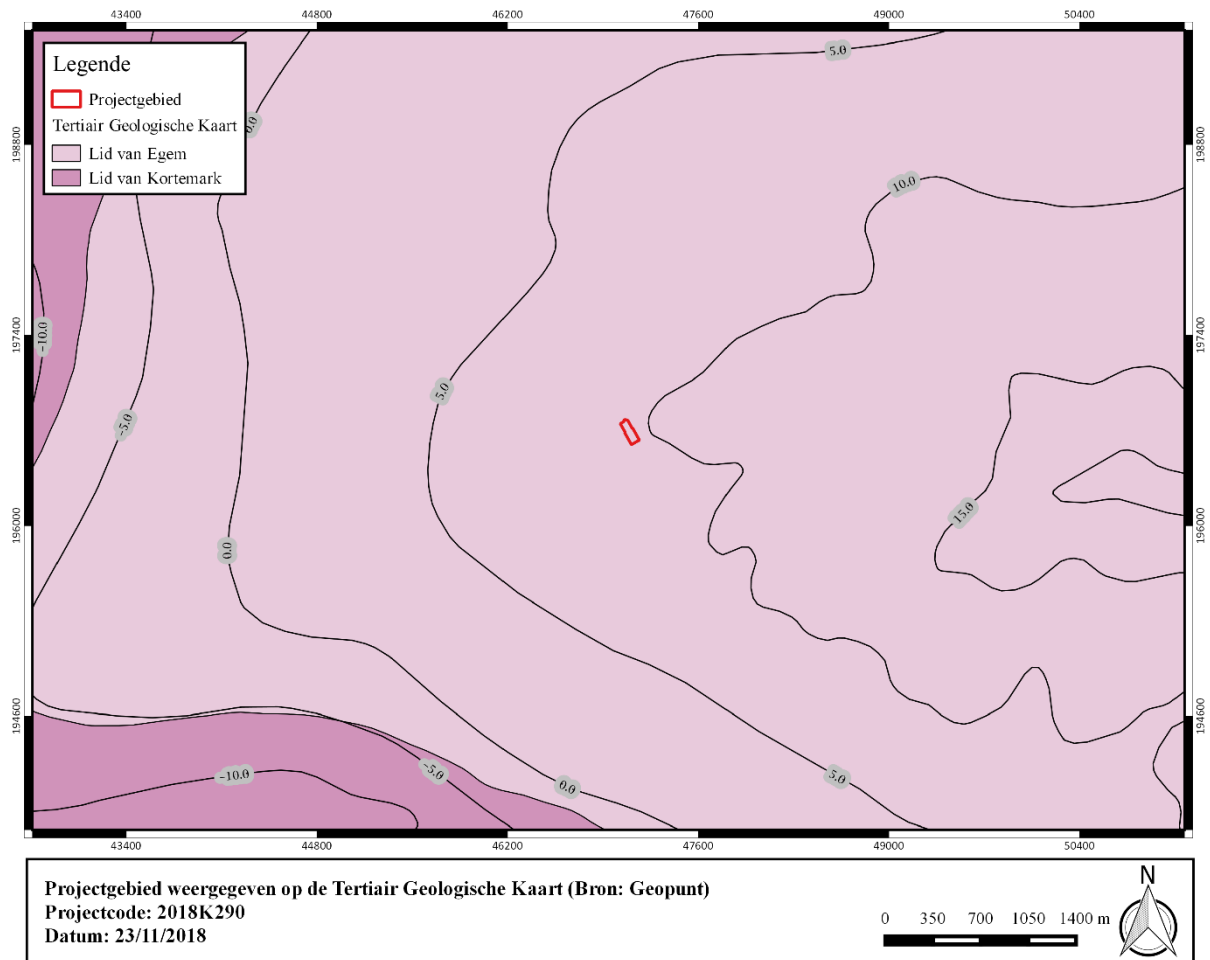

Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

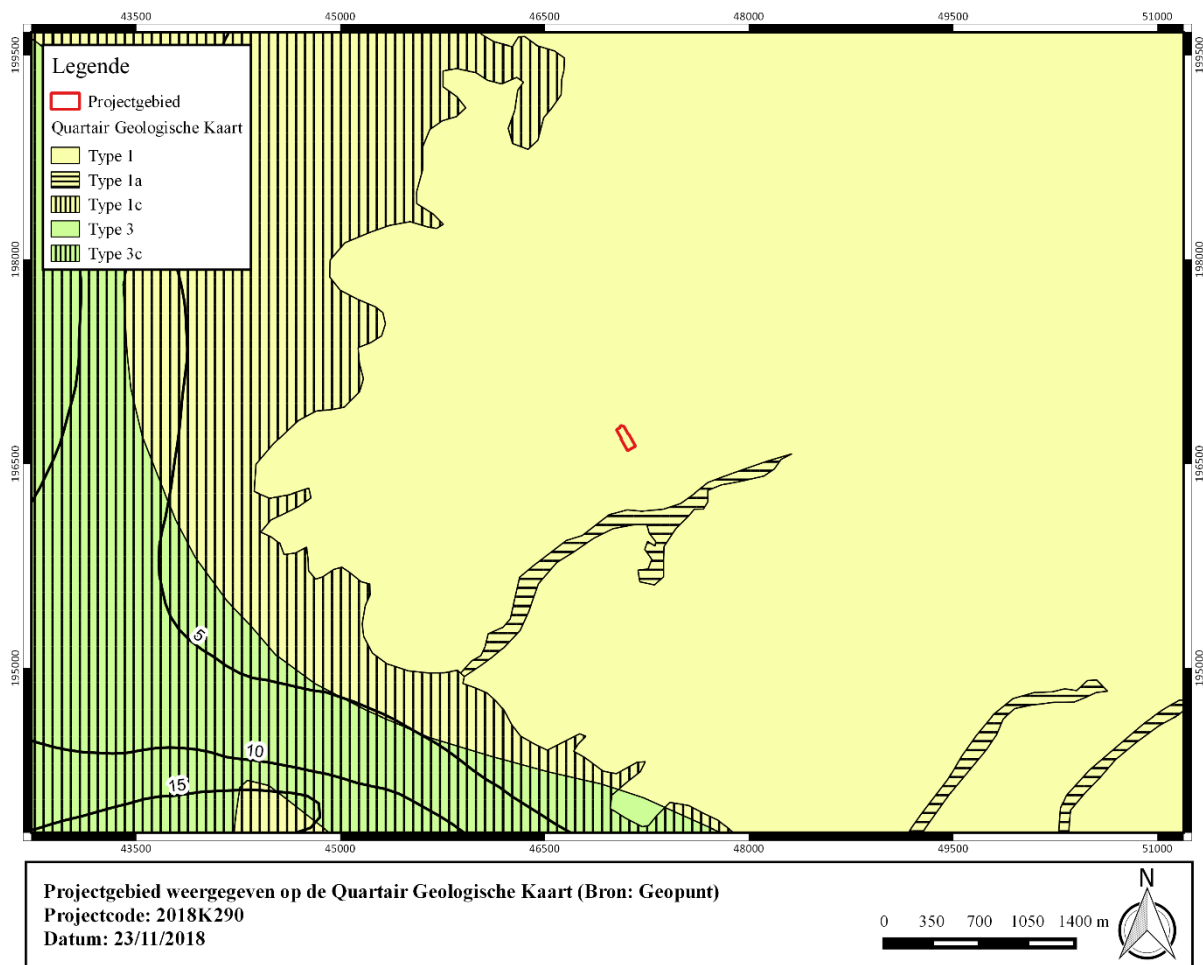

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

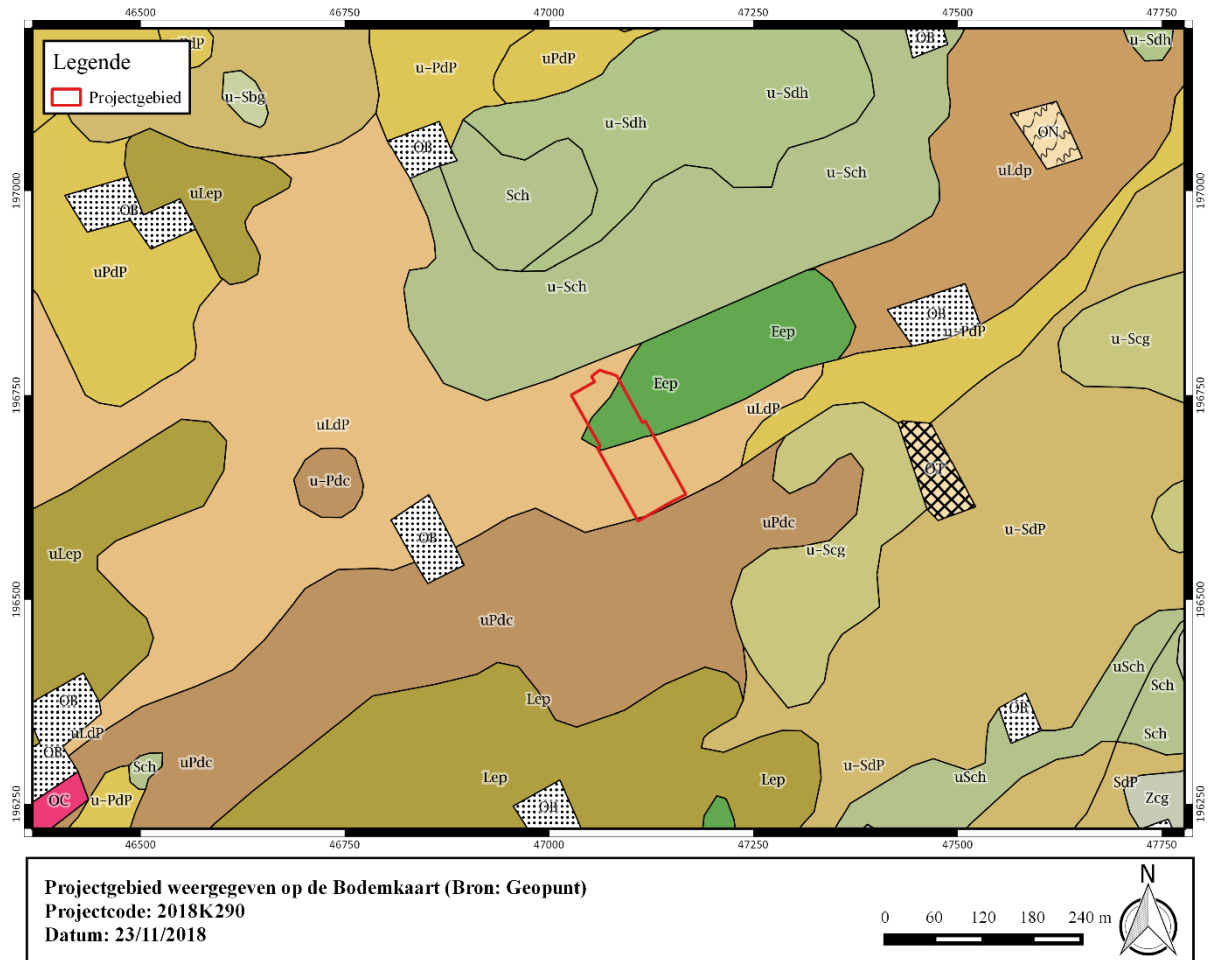

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **uLdP** is een matig natte, matig gleyige zandleembodem zonder profiel of met onbepaald profiel. De klei komt voor op geringe diepte (ondieper dan 75 centimeter).

Het bodemtype **Eep** is een sterk gleyige kleibodem zonder profiel.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

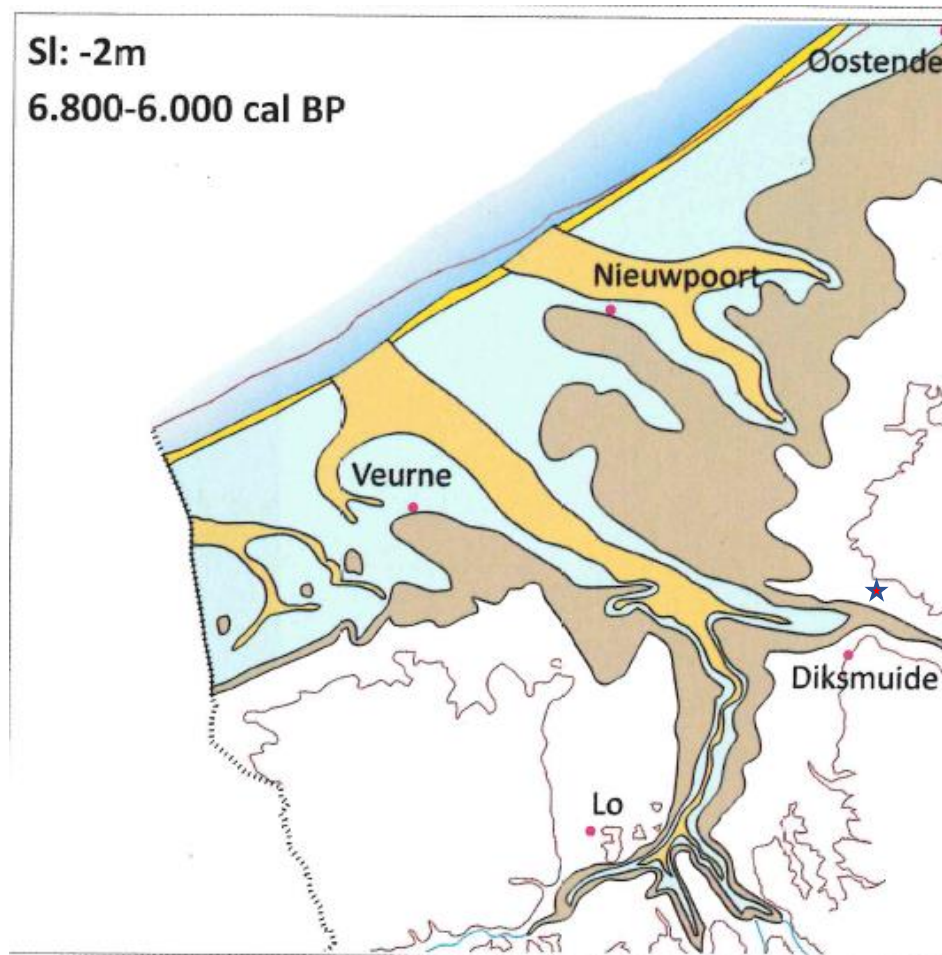
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2018 (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De vorming van de kustvlakte na de Laatste Ijstijd is het resultaat van een bijna 10.000 jaar lange geologische geschiedenis waarin naar het einde toe de mens een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld. De lange geschiedenis vertelt niet het verhaal van goed herkenbare transgressies. Er was slechts één continue zeespiegelstijging, namelijk de Holocene transgressie. De Ijzer en haar zijlopen (Kemmelbeek, Sint-Jansbeek, Handzamevaart/Krekelbeek) liggen aan de basis van de kenmerken van het huidige polderlandschap in de westelijke kustvlakte.³

Door het afsmelten van de ijskappen op het einde van de Laatste Ijstijd steeg het zeeniveau en breidde de Noordzee zich uit. Zo'n 9500 jaar geleden kwam het zeewaarts gelegen gebied van de kustvlakte onder invloed van het getij dat via de paleovallei van de Ijzer binnendrong en er een wadgebied ontwikkelde.⁴ De sterke zeespiegelstijging leidde tot een aanzienlijke en snelle landwaartse verschuiving van het wadgebied. Het plangebied situeert zich precies ten noorden van een getijdengeul.

Figuur 16: Paleokaartje van de Westelijke Kustvlakte 4800-400 voor Christus. Plangebied bij benadering aangeduid met een rode ster (Bron: Baeteman, C. 2011. p.3.)

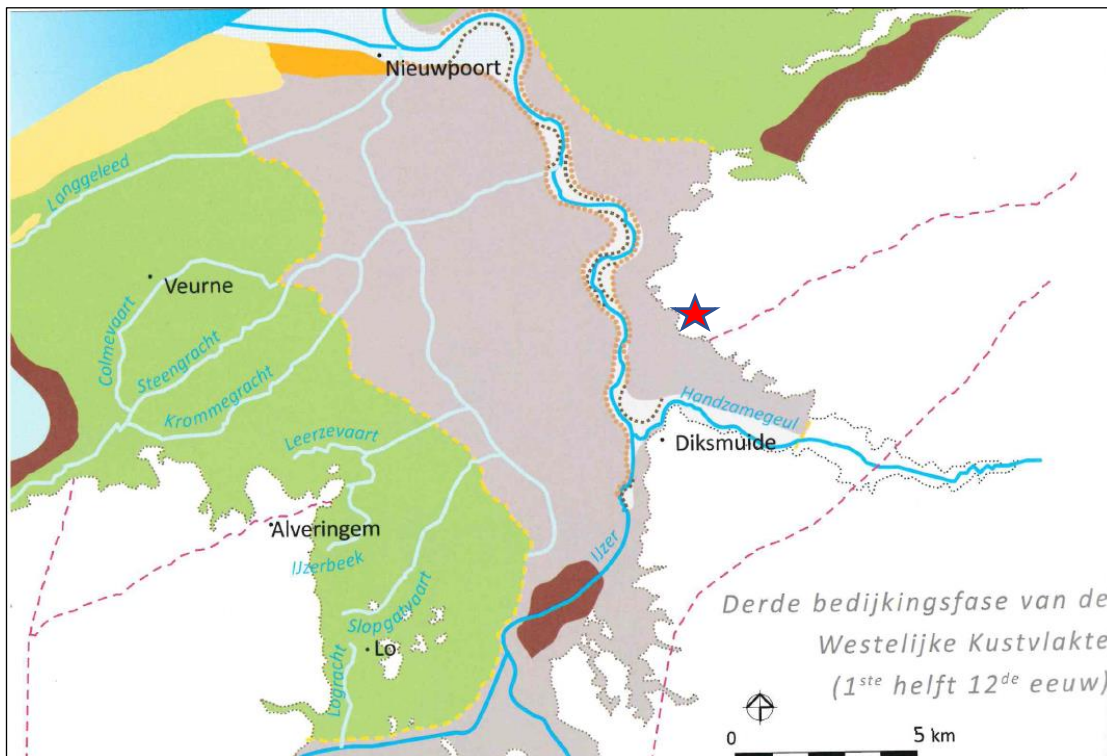
³ Baeteman, C. 2011. Ontstaan en evolutie van de Ijzer- en Handzamevallei. In: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe F. De Broeken van de IJzer- en Handzamevallei., p.1.

⁴ Op. cit. p.2.

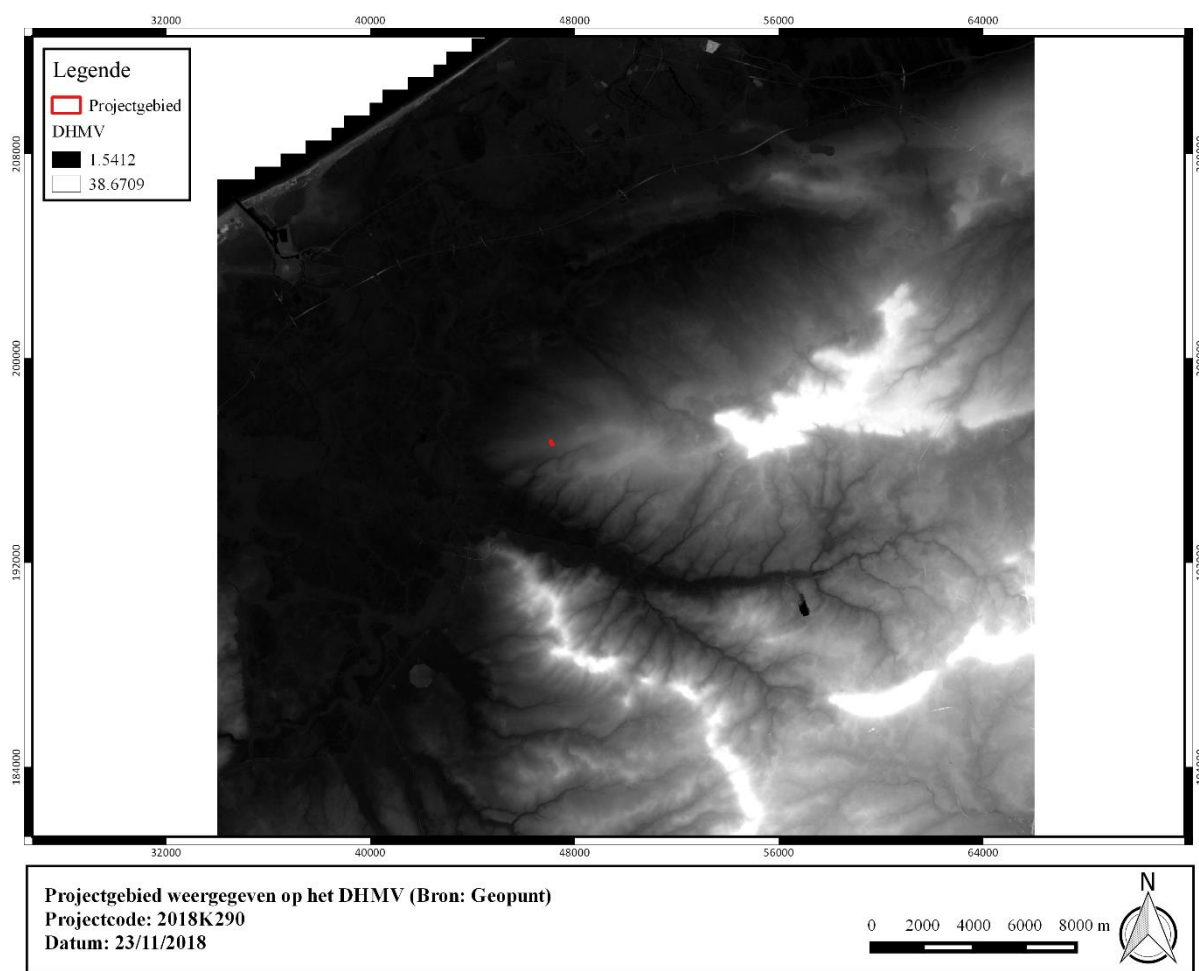
Tijdens de laatste opvulling van de kustvlakte poogde de mens deze opnieuw in te nemen. In de 8^e en 9^e eeuw was de kustvlakte een schorregebied, waarvan de economische waarde toenam door de mogelijkheden voor schapenteelt en wolproductie. Het gebied werd in transhumance-systeem beheerd, wat de positionering van een ruim aantal vroegmiddeleeuwse nederzettingen verklaart. Het strategisch belang van de IJzervlakte nam vanaf het einde van de 9^e eeuw aanzienlijk toe. De aanwezigheid van versterkingen op het einde van de periode van de Noormanneninvallen bewijst het belang van het gebied als toegang tot de diepe inhammen richting het Ieperleek en de Handzamevallei.

Vanaf de tweede helft van de 10^e eeuw volgen een aantal bedijkingsfases. Het gebied precies ten zuidwesten van het plangebied wordt ingedijkt vanaf de eerste helft van de 12^e eeuw.⁵

Figuur 17: Derde bedijkingsfase van de Westelijke Kustvlakte. De grijze zone is de zone die is ingedijkt in de 1e helft van de 12e eeuw. (Bron: Termote, J. 2011. p.20.)

⁵ Termote, J. 2011. De bedijkingsgeschiedenis en de inname van de ijzervallei, in: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe F. De Broeken van de IJzer- en Handzamevallei, p.20.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

Beerst behoort aldus tot twee sterk verscheiden geomorfologische gebieden. Ongeveer tweederden van het grondgebied behoort tot de grachtenrijke en vlakke polders (d.i. het zogenaamde Beerstblote en de lager gelegen Handzamevalle), het overige derde (en het plangebied) behoren tot de iets hoger gelegen zandstreek.

In 1119 behoort het grondgebied van Beerst samen met dat van Keiem, Leke, Schore en Vladslo tot het Vladslo-Ambacht binnen het Westkwartier van het Brugse Vrije. Het Westkwartier strekte zich uit van Brugge tot aan de Ijzer. Aangezien Beerst tot het Brugse Vrije behoorde en hierdoor het recht had om laken te weven, kende de lakennijverheid in Beerst een relatief grote bloei. In 1384 werd dit recht ingetrokken. Tijdens het ancien régime telt Beerst ca. 10 heerlijkheden, waaronder o.m. t Hof te Patstrate, de "Zaele ter Beerst" een afhankelijkheid van de Burg te Brugge en "t Hof te Camarde". In 1274 wordt Beerst afgesplitst van Vladslo. De Sint-Pietersabdij van Gent behoudt het patronaatsrecht.

Het dorp heeft sterk te lijden onder het geweld van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide laatmiddeleeuwse hoevebouw.⁶

Na de val van Antwerpen trekt het Belgische leger zich terug tot achter de Ijzer waardoor de Westhoek binnen het frontgebied komt te liggen. De Belgische 4^e divisie onder generaal Michel bezet het front vanaf Tervate, met vooruitgeschoven posten te Keiem en Beerst. Op 18 oktober 1914 barst de Slag aan de Ijzer los waarbij Duitse troepen in een eerste fase de opgeworpen

⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed

voorlinie en voorposten van het Belgische leger aanvallen. Keiem viel, maar werd spoedig teruggewonnen. Op 19 oktober 1914 wordt Beerst gedeeltelijk ontruimd. Daarna poogden de Franse marine-fusiliers Beerst opnieuw in te nemen, doch zij geraakten niet verder dan de Kasteelhoek. Op 20 oktober begon zware Duitse artillerie, die was opgesteld aan het Praatbos, zond half zeven in de ochtend met de beschieting van Diksmuide. Daaropvolgend vielen de Duitsers Diksmuide aan vanuit Beerst-Vladslo-Esen maar zij werden teruggedreven.

Op 25 oktober werden de sluizen van Nieuwpoort geopend en werd het gebied tussen de Ijzer en de spoorlijn Diksmuide-Nieuwpoort geïnundeerd. Vermits een groot deel van Beerst lager ligt dan 3 m TAW zou dit onder water komen te liggen. Het plangebied zal voor de rest van de oorlog in Duitse handen blijven, aan de oostelijke rand van het inundatiegebied. Op 16 oktober 1918 wordt Beerst bevrijd.⁷

Gezien de ligging van het projectgebied nabij het front werd een aanvraag gedaan voor een luchtfotografische studie betreffende WO I aan Dr. Birger Stichelbaut (UGent). Luchtfoto's karteren desalniettemin geen sporen in een straal van 300 meter van het plangebied. Daarom werd beslist geen luchtfotografische studie toe te voegen.⁸

Ook gedurende WO II heeft Beerst te lijden onder oorlogsgeweld, en wordt het dorp gebombardeerd.

⁷ De Vos, L. e.a.. 2014. 14-18: Oorlog in België. Davidsfonds Uitgeverij. pp.157-177.

⁸ Contact met Dr. Birger Stichelbaut (UGent) op 26/11/2018

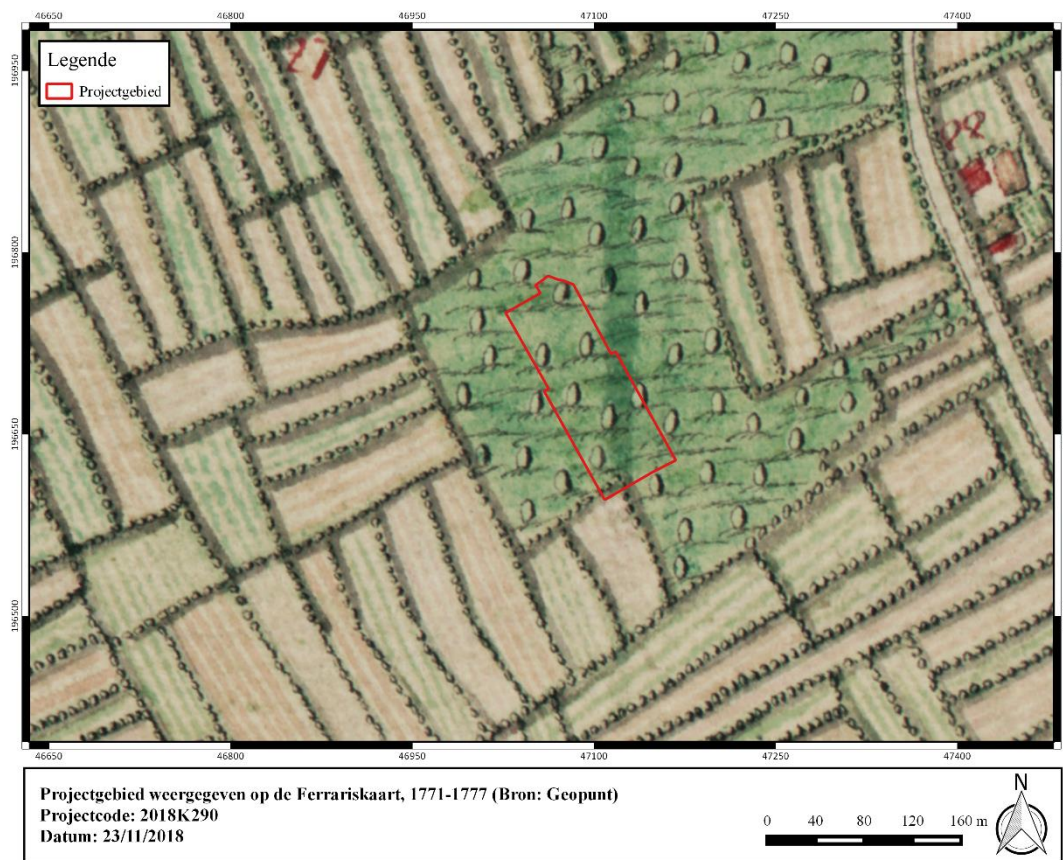

1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

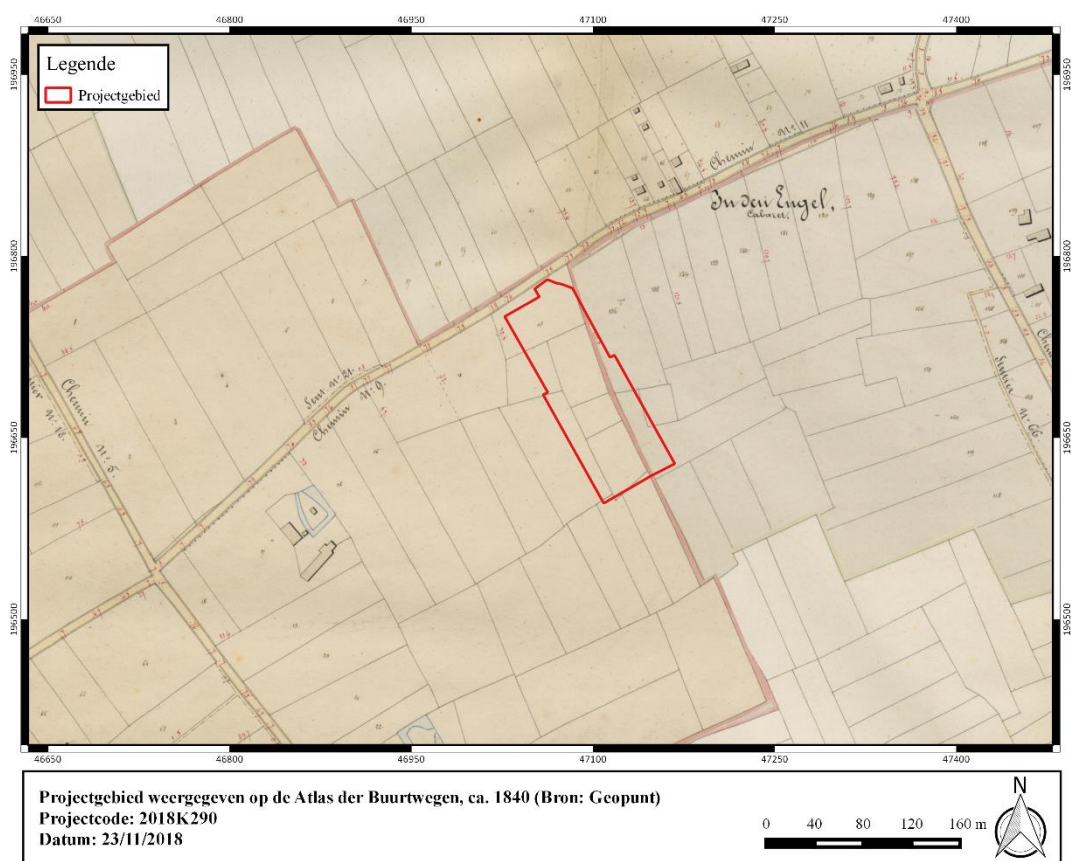
De Ferrariskaart karteert het plangebied integraal als bebost gebied. Het verloop van de huidige Kuipersstraat is nog niet waar te nemen. Ten oosten van het plangebied situeert zich wel reeds het noord-zuid georiënteerd verloop van de Moerestraat.

Op de 19e eeuwse cartografische indicatoren is het wegtracé van de Kuipersstraat wel waarneembaar. De kaarten geven geen bebouwing weer binnen de contour van het plangebied.

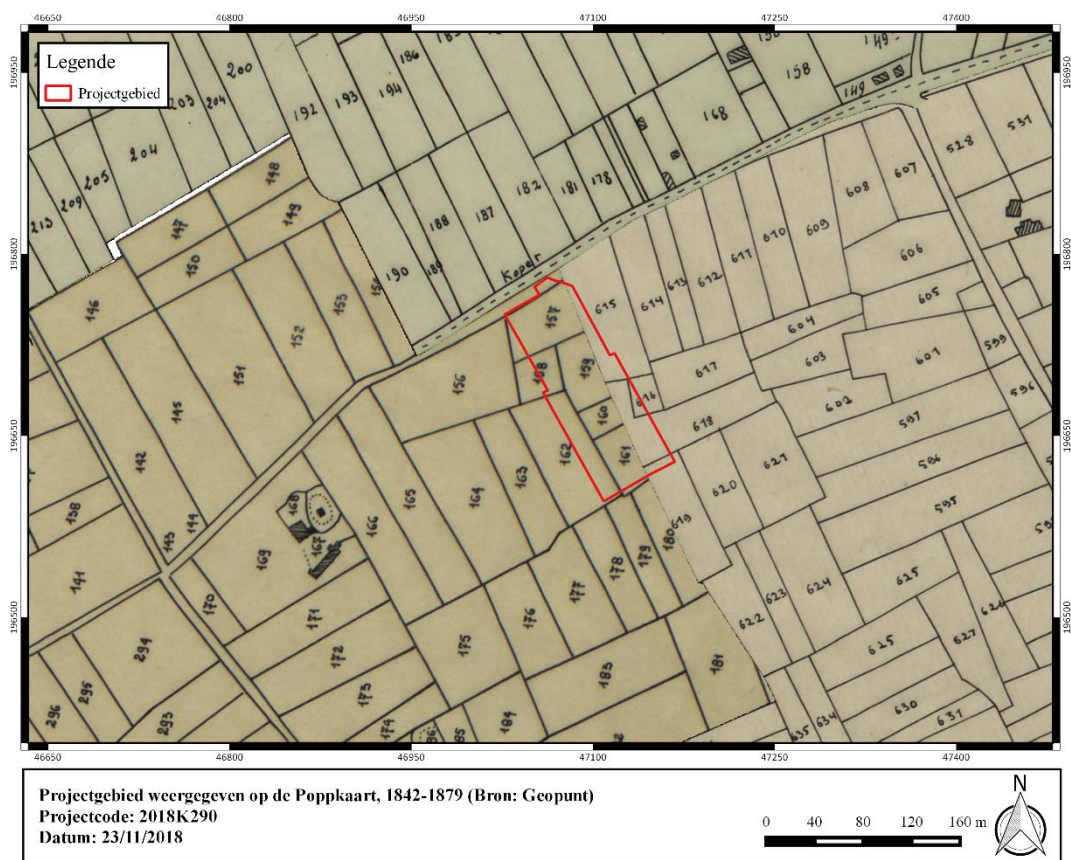
De loopgravenkaart geeft een WO I-structuren weer binnen de contour van het plangebied. In de nabije omgeving zijn wel een aantal geschutsstellingen en *duckboard tracks* waar te nemen. Het plangebied situeert zich zoals gesteld binnen de Duitse sector aan de oostzijde van het inundatiegebied.

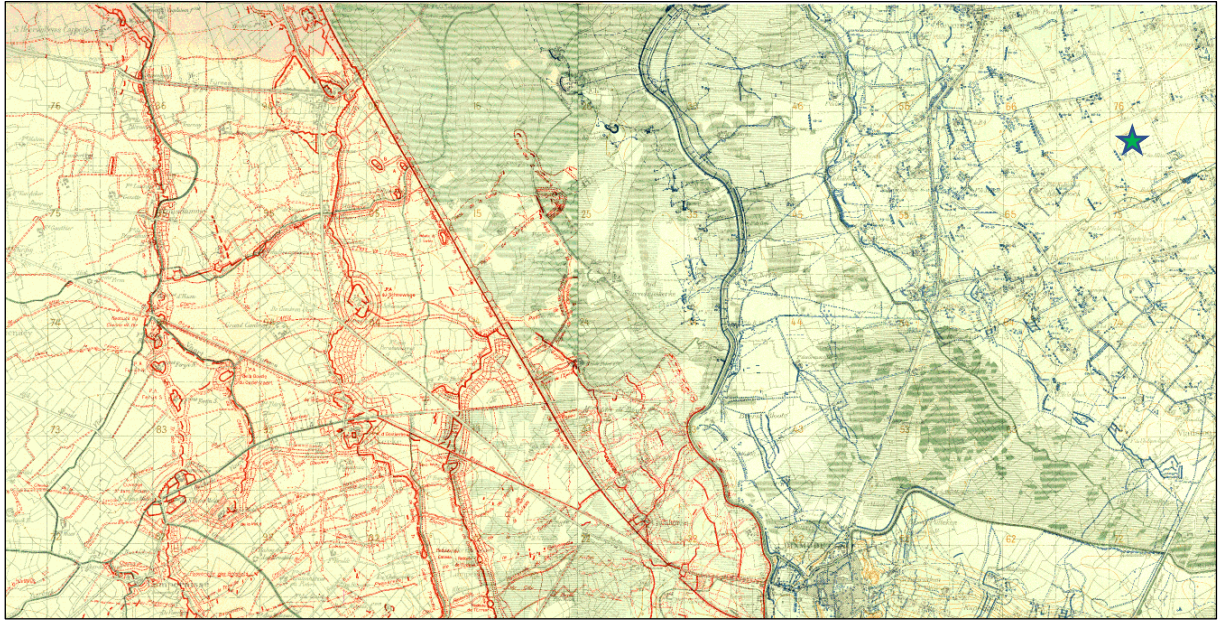
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

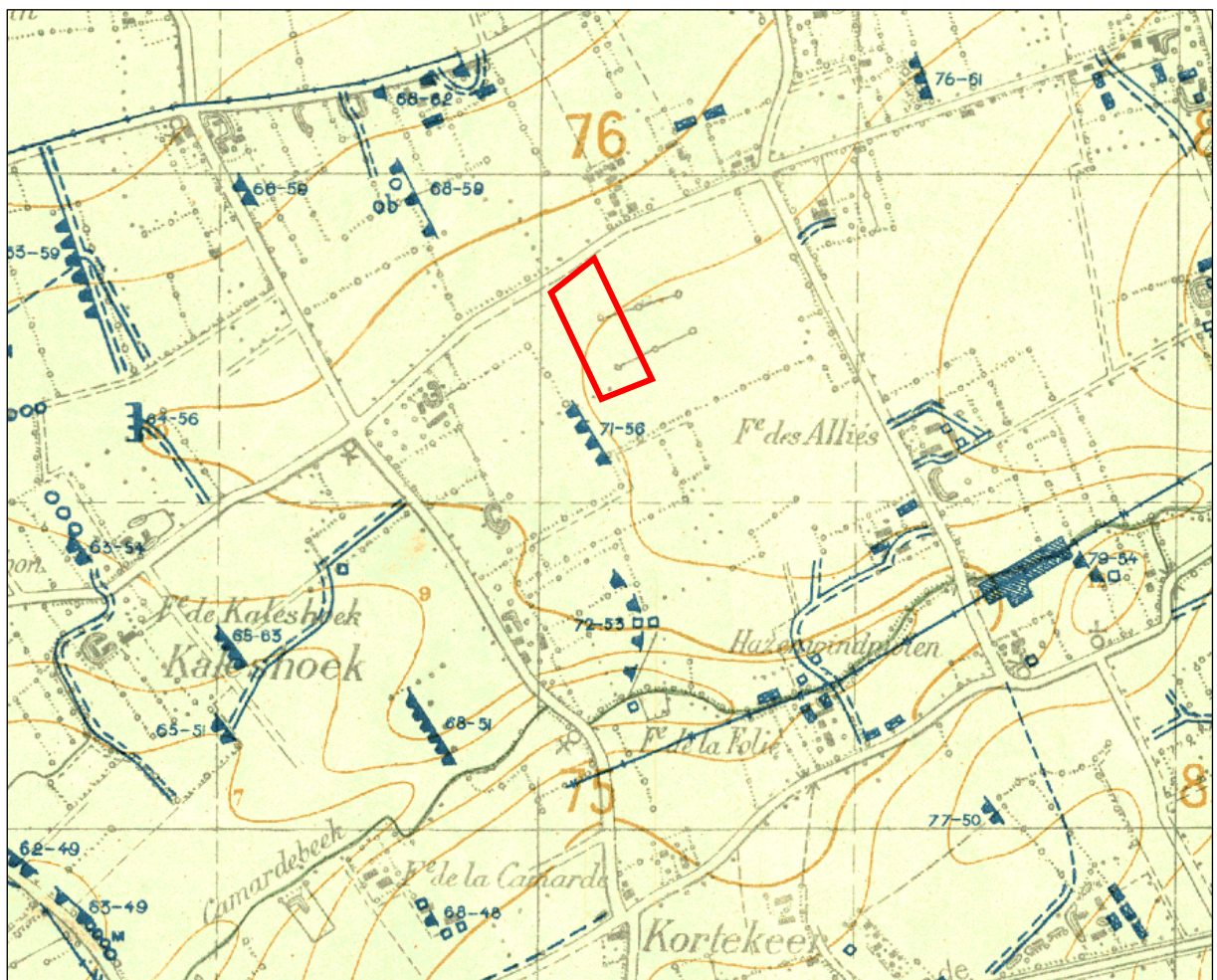
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

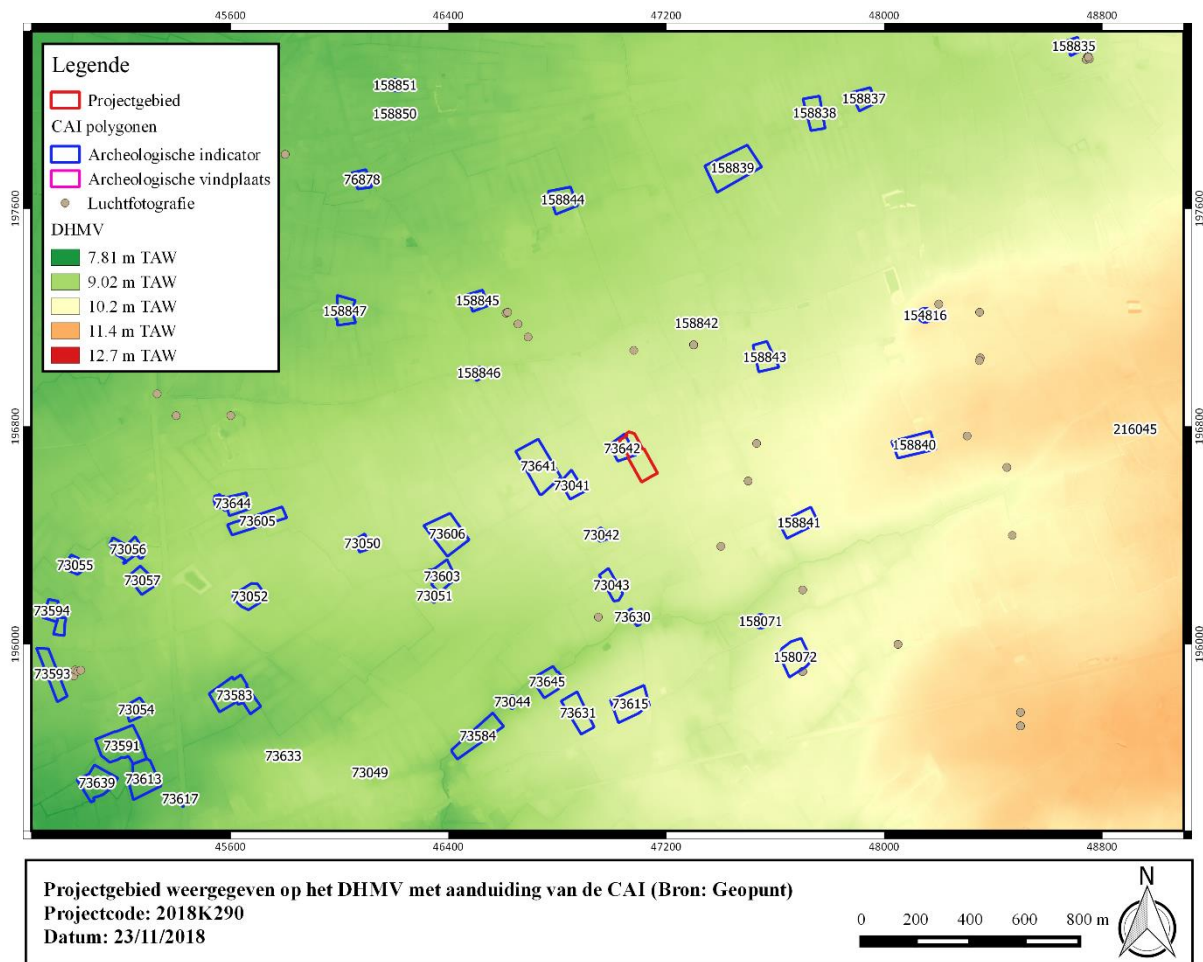
Figuur 22: Projectgebied aangeduid met groene ster op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: memory maps - 10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).

Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: memory maps - 10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

216045	Opgraving (2010); NK: 15 meter Onbepaald: karrensporen, opgevuld met stuifzand. Mogelijk zijn dit Romeinse sporen.
--------	---

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

73041	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73042	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73043	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
73044	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73049	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73050	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73051	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73052	Indicator cartografie, veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht - aardewerk
73054	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73055	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73056	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73057	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73583	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73591	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73594	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73603	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73606	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73613	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
73639	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73642	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73644	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: site met walgracht
76878	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: molen
158072	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158835	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158837	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158838	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158839	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158840	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158841	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158842	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158843	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158844	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158845	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
158846	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158847	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158850	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
158851	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Veldprospecties

73584	Veldprospectie; NK: 150 meter Middeleeuwen: aardewerk
73593	Veldprospectie; NK: 150 meter Middeleeuwen: aardewerk
73605	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73615	Veldprospectie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: aardewerk
73617	Veldprospectie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: hoeve
73618	Veldprospectie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: hoeve
73630	Veldprospectie; NK: 150 meter 19 ^e eeuw: onbepaald
73631	Veldprospectie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: onbepaald
73633	Veldprospectie; NK: 150 meter Middeleeuwen: aardewerk
73641	Veldprospectie; NK: 150 meter

	18 ^e eeuw: aardewerk
73645	Veldprospectie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: aardewerk

Luchtfotografie

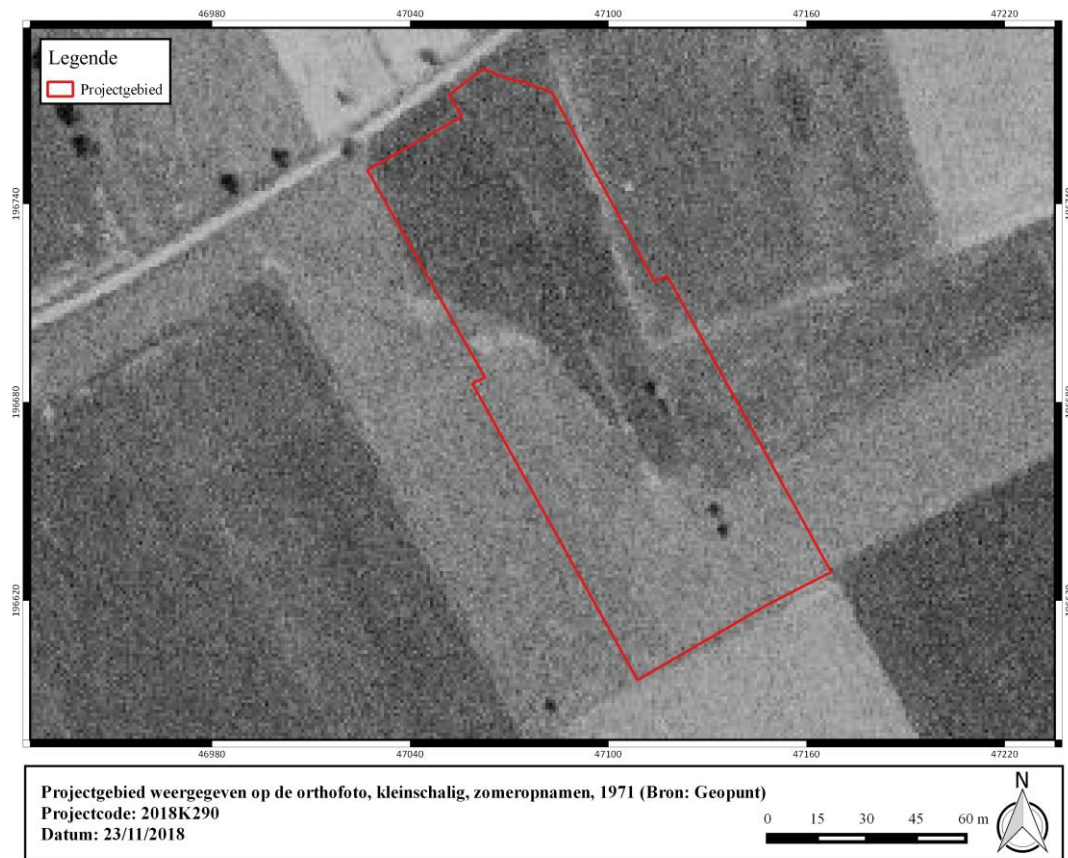
154816	Luchtfotografie; NK: 10 meter Bronstijd: grafcirkel
--------	--

Toevalsvondst

158071	Toevalsvondst; NK: 15 meter WO I: metaal
--------	---

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

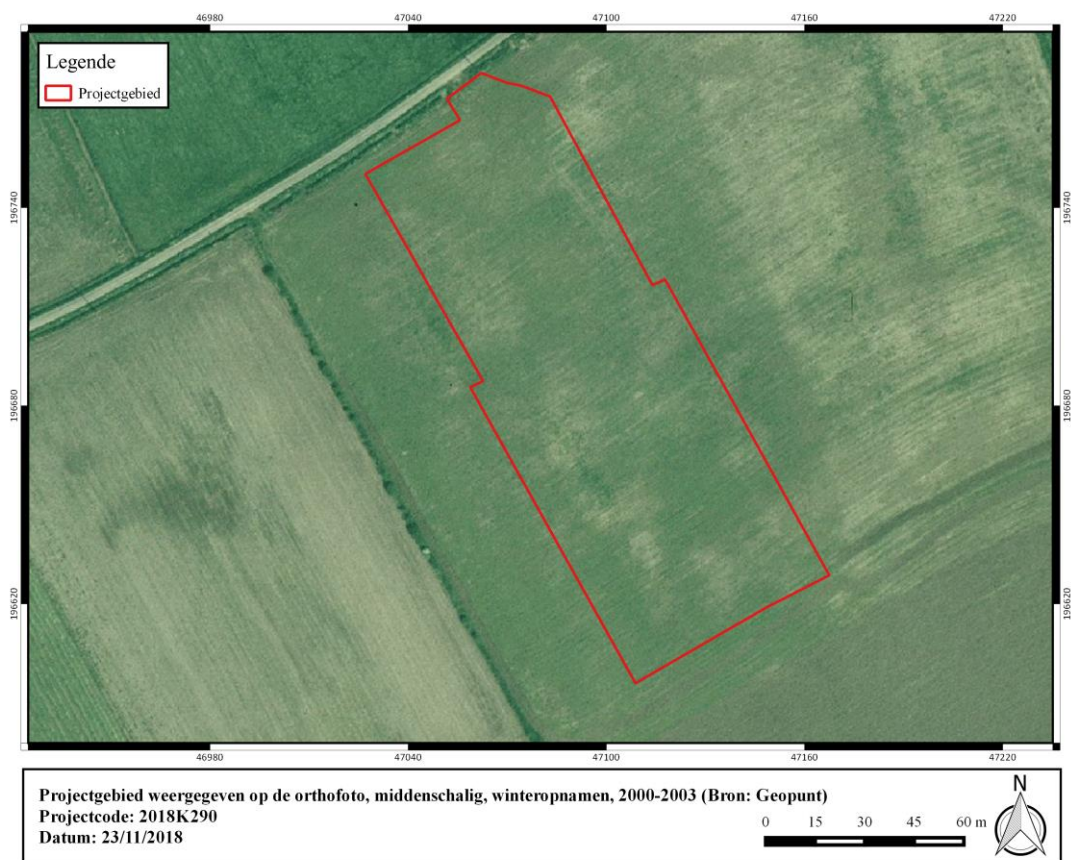
De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Het projectgebied is integraal in gebruik als akker. Op de oudste orthofoto's zijn centraal een aantal bomen waar te nemen.

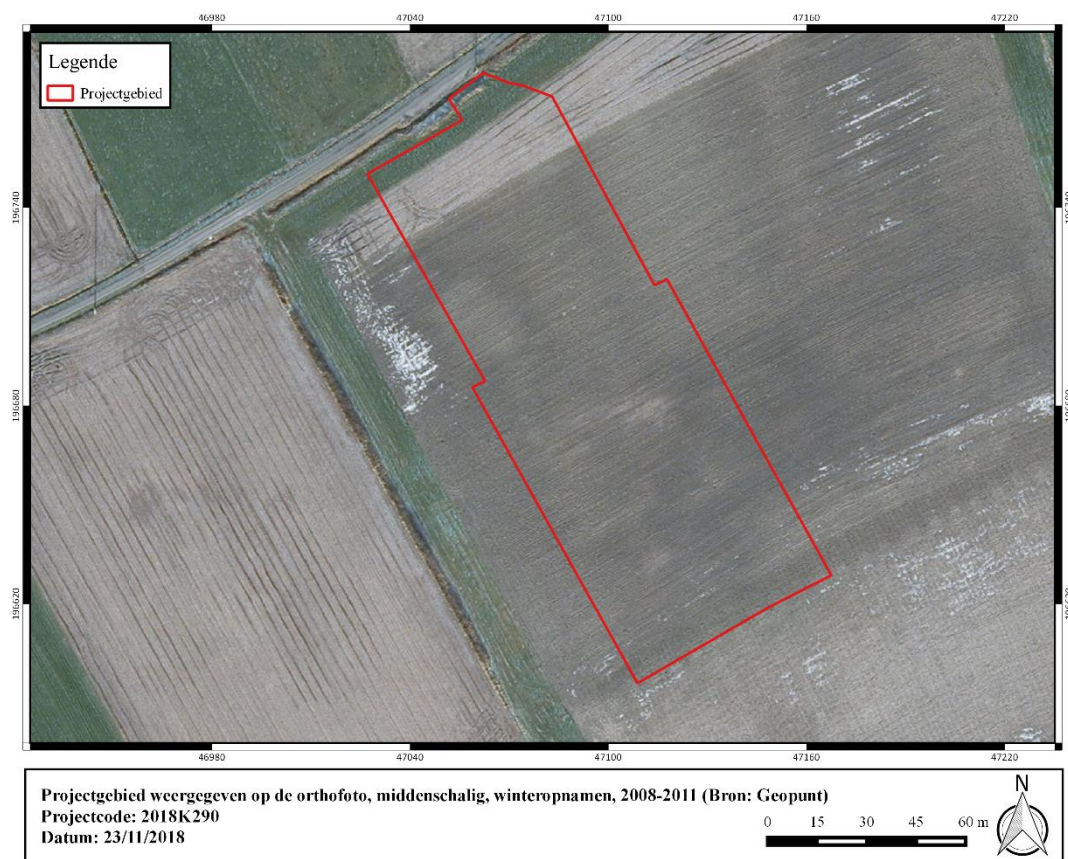
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

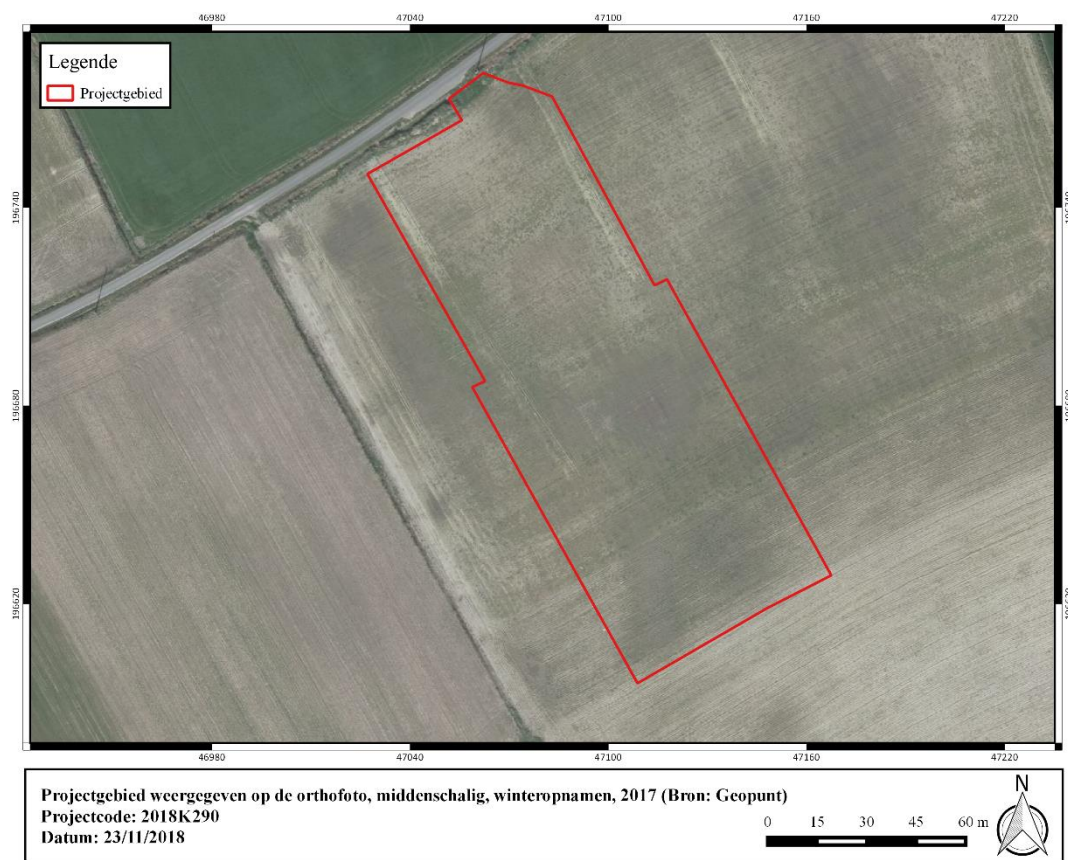
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Kuipersstraat te Beerst, deelgemeente van Diksmuide. Het plangebied is ca. 1,2 ha groot en is heden in gebruik als akker.

Landschappelijk gezien is het terrein gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, op een westelijke uitloper van het plateau van Wijnendale. Verder westwaarts vatten de Kustpolders aan. Het plateau wordt ingesneden door verschillende beekvalleien die afwateren richting de Vladslovaart, onderdeel van het IJzerbekken. Een halve kilometer zuidwaarts van het plangebied ligt het alluvium van de Kamardebeek. Het terrein is aldus gelegen op de rand van een gradiëntsituatie, op hoger gelegen terrein met uitzicht over de kustvlakte. De locatie moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager verzamelaars in de omgeving. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van laat-Pleistocene, eolische afzettingen. Dit impliceert een relatief oppervlakkige archeologische situatie. De bodemkaart geeft ter hoogte van het terrein een natte gleyige zandleembodem zonder profiel weer en kleiafzettingen zonder profiel. Deze hydromorfe bodems wijzen een mogelijke kom-situatie en natter afzettingsmilieu. Een landschappelijk bodemonderzoek zal in eerste instantie de bodemopbouw in kaart moeten brengen en nagaan wat de implicaties hiervan zijn op archeologisch niveau.

Cartografische bronnen wijzen op een open en ruraal karakter van de omgeving. Op de Ferrariskaart is het plangebied in gebruik als bos. De omliggende terreinen zijn weergegeven als akkerland. Op 19e-eeuwse bronnen is ten westen van het plangebied een omwalde hoeve afgebeeld. Deze cartografische indicator is eveneens aangeduid op het kaartbeeld van de CAI (CAI 73642). Mogelijk zijn nog sporen van deze laatmiddeleeuwse bewoning of andere activiteiten bewaard in het bodemarchief. Na de terugtrekking van het Belgische leger en de val van Antwerpen in het najaar van 1914 wordt inderhaast een linie opgetrokken ten westen van de IJzer. Het plangebied komt in deze initiële fase binnen de vooruitgeschoven posities van de Belgische strijdkrachten te liggen. Na de Duitse aanvallen op de Belgische linies in de ‘Slag om de IJzer’ eind oktober 1914 en het openzetten van de sluizen komt het plangebied binnen de Duitse sector te liggen, ten oosten van het inundatiegebied. Voor deze vroege fase in de oorlog zijn geen luchtbeelden voor handen. Later kaartmateriaal toont in de omgeving van het plangebied de inrichting van verschillende defensieve en logistieke elementen. Het is echter niet uitgesloten dat nog resten daterend van de ‘Slag om de IJzer’ bewaard zijn in de ondergrond. De orthofotosequentie geeft een quasi ongewijzigd beeld, waarbij het terrein de voorbije decennia in gebruik is als akker tot op heden.

Direct ten westen van het plangebied is op het kaartbeeld een laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht aangegeven (CAI 73642). Verder zijn gekende archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving eerder schaars. Gelet het rurale karakter van de regio weerspiegelt deze iele spreiding van sites vermoedelijk een gebrek aan onderzoek en niet zozeer een lage archeologische verwachting. Het merendeel van de gekende waarden opgenomen in de CAI betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht.

Concreet is er ter hoogte van het plangebied een trefkans inzake archeologische resten. Het bureauonderzoek heeft geen argumenten aan het licht gebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van erfgoed. De verwachting bestaat enerzijds uit vondstenarcheologie en anderzijds uit sporenarcheologie. In eerste instantie dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t. artefactensites te evalueren. Indien relevante bodemhorizonten bewaard blijken waardoor een

goede bewaring van eventueel aanwezige artefactensites verwacht kan worden, is een archeologische boorcampagne noodzakelijk.

Na de uitvoering van onderzoeksmethoden in functie van artefactensites is een proefsleuvenonderzoek in functie van sporen noodzakelijk.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

Baeteman, C. 2011. Ontstaan en evolutie van de IJzer- en Handzamevallei. In: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe F. De Broeken van de IJzer- en Handzamevallei,.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Termote, J. 2011. De bedijkingsgeschiedenis en de inname van de ijzervallei, in: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe F. De Broeken van de IJzer- en Handzamevallei, p.20.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

